

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ในปัจจุบันเป็นที่กล่าวกันว่าเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง ทุกองค์กรต้องเผชิญกับสภาวะการเปลี่ยนแปลง ทั้งในระดับโลก ระดับภูมิภาค ระดับประเทศ ระดับสังคม ระดับองค์กร ระดับกลุ่ม และระดับบุคคล ทั้งในด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ค่านิยม ข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยีและอื่นๆ และผลจากการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลทั้งทางบวกและทางลบสำหรับประเทศไทยที่ผ่านมาเราได้เผชิญกับสภาวะวิกฤติเศรษฐกิจอย่างรุนแรงและยังมีผลกระทบต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน หากมองในระดับองค์กรทุกองค์กรทั้งในภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และภาคเอกชน และในทุกระดับ ทุกกลุ่มขององค์กร มีความจำเป็นที่จะต้องมีการวิเคราะห์ตนเอง หรืออาจจะต้องเปรียบเทียบกับคู่แข่งของตน ทั้งในจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรคปัญหาต่างๆ ขององค์กรเพื่อให้เห็นความสำคัญและความเร่งด่วนในการที่จะต้องปรับเปลี่ยนหรือเปลี่ยนแปลงตนเอง และเพื่อให้ตระหนักอย่างแท้จริงว่าหากเราไม่เปลี่ยนแปลงตนเอง ขณะที่สภาวะแวดล้อมและปัจจัยต่างๆ รอบตัวเรามีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อาจจะนำเราไปสู่ความหายนะหรือความล้มเหลว สำหรับในระดับองค์กรในยุคนี้วงการวิชาการต่างมีการศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับตัวแปรหรือปัจจัยที่จะมีอิทธิพลต่อความมีประสิทธิภาพ หรือประสิทธิผลต่อองค์กร ตัวแปรหรือปัจจัยที่จะมีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานของบุคลากร แรงจูงใจและความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากรหรือของกลุ่มทำงาน รวมถึงการพัฒนาสมรรถนะและศักยภาพของบุคลากร ซึ่งปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่ได้รับการยอมรับว่ามีอิทธิพลมากคือ ผู้นำ ภาวะผู้นำ ทั้งผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาในทุก ๆ ระดับ และบุคลากรทุก ๆ คนในองค์กรด้วย (รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2551)

หลายสถาบันทั้งภาครัฐและเอกชน องค์กรที่มีการจัดการที่ดีทั้งหลายต่างต้องการบุคลากรที่มีความเป็นผู้นำที่เก่งและมีประสิทธิภาพ มีความมุ่งมั่นในการทำงาน มีความสามารถในการสื่อสารทั้งภายในและระหว่างองค์กร ในขณะที่เดียวกันสามารถสร้างความสัมพันธ์เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมจากใจ เพื่อนำองค์กรไปสู่ความก้าวหน้าและลดปัญหาความขัดแย้งในการประสานงานกับบุคคลรอบข้าง ดังนั้น ผู้นำสมัยใหม่จะประสบความสำเร็จได้ต้องหมั่นศึกษาหาความรู้ให้ทันต่อสภาวะการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่หมุนเวียนอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น ผู้นำที่มีประสิทธิภาพต้องสามารถทำให้ผู้ร่วมงานทำงานได้อย่างมีคุณภาพและเต็มความสามารถ

มหาวิทยาลัยนเรศวร เป็นสถาบันอุดมศึกษาซึ่งเป็นแหล่งผลิตบัณฑิต รวบรวมและสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการในศาสตร์ต่างๆ และการให้บริการทางวิชาการกับทั้งภาครัฐ และเอกชน รวมถึงพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพ การบริหารสถาบันอุดมศึกษา จึงต้องมีการพัฒนาคุณภาพให้สอดคล้องกับพันธกิจ และการเป็นผู้นำทางการศึกษาในระดับภูมิภาค เพื่อให้ก้าวทันเท่าเทียมกับสถาบันการศึกษาในระดับโลก ไม่เพียงแต่ต้องอาศัยผู้บริหารสายวิชาการที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความสามารถ และทักษะการบริหารแล้ว ผู้บริหารสายสนับสนุนวิชาการยังเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยประสานการบริหารงานของผู้บริหารสายวิชาการ ให้สามารถนำพาสถาบันอุดมศึกษาไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ และพึ่งพาตนเองในระยะยาว จึงจำเป็นที่ผู้บริหารสายสนับสนุนวิชาการจะต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความรู้ความสามารถ และทักษะการบริหารที่สอดคล้องไปทิศทางเดียวกับผู้บริหารสายวิชาการ ซึ่งส่งผลให้การบริหารจัดการของมหาวิทยาลัยนเรศวรบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ดังนั้น การกำหนดระดับตำแหน่งและการแต่งตั้งข้าราชการพลเรือนของมหาวิทยาลัยนเรศวร ให้ดำรงตำแหน่งประเภทผู้บริหาร ทั้งของสายวิชาการ และสายสนับสนุนวิชาการ จึงต้องมีการประเมินการปฏิบัติงาน คุณลักษณะ และสมรรถนะของบุคคลที่จำเป็นสำหรับตำแหน่งประเภทผู้บริหาร ตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยนเรศวร ว่าด้วย การกำหนดระดับตำแหน่งและการแต่งตั้งข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษาให้ดำรงตำแหน่งสูงขึ้น พ.ศ. 2550 ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาและค้นหาคุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์ของผู้ดำรงตำแหน่งทางบริหาร สายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยนเรศวร ว่าควรมีการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพคุณลักษณะใดบ้างที่จะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน เป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ที่ทันสมัยก้าวหน้า และมีศักยภาพในการบริหารจัดการ อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพขององค์กรโดยรวม เพราะผู้บริหารสายสนับสนุนวิชาการเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยประสานการบริหารงานของผู้บริหาร ให้สามารถนำพามหาวิทยาลัยไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ ตามนโยบายการบริหารมหาวิทยาลัยนเรศวร ดังนั้น จึงมีการศึกษาวิเคราะห์ห้วงองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์ของผู้ดำรงตำแหน่งทางบริหาร สายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้นำต่อไป

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ห้วงองค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์ของผู้ดำรงตำแหน่งทางบริหารสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ได้แบบประเมินคุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์ของผู้ดำรงตำแหน่งทางบริหาร สายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยนเรศวร
2. ทำให้ทราบองค์ประกอบของคุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์ของผู้ดำรงตำแหน่งทางบริหาร สายสนับสนุนวิชาการ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตรอบรมการพัฒนาผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา และปรับปรุงพฤติกรรมกรเป็นผู้บริหารที่ดีต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ด้านแหล่งข้อมูล

ประชากร ได้แก่ บุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยนเรศวร ระดับหัวหน้างานขึ้นไป ปีงบประมาณ 2554

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยนเรศวร ระดับหัวหน้างานขึ้นไป ปีงบประมาณ 2554 จำนวน 241 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง
2. ด้านตัวแปร เนื้อหาที่นำมาศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ คุณลักษณะผู้นำที่พึงประสงค์ จำแนกเป็น 6 ด้าน จำนวน 59 ตัวแปร

นิยามศัพท์เฉพาะ

คุณลักษณะ หมายถึง สิ่งที่ดีให้เห็นลักษณะการกระทำของบุคคล ลักษณะท่าที อุปนิสัย ความสามารถ ความรู้ ทักษะ ทักษะ ความประพฤติ และการปฏิบัติกร

ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่สนับสนุนและส่งเสริมให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของทีมงาน ในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นผู้ทำให้มีการปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกภายในทีมงาน ดำเนินไปตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละบุคคล

ผู้ดำรงตำแหน่งทางบริหาร หมายถึง ข้าราชการ พนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุนวิชาการ สังกัดมหาวิทยาลัยนเรศวร ที่ดำรงตำแหน่งระดับหัวหน้างานขึ้นไป

บุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ หมายถึง ข้าราชการ พนักงานมหาวิทยาลัย พนักงาน ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ ลูกจ้างชั่วคราว สายสนับสนุนวิชาการที่ไม่มีภาระงานหลักในการสอน

คุณลักษณะด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กร หมายถึง คุณลักษณะด้านการศึกษาค้นคว้า หาความรู้ ติดตามองค์ความรู้ และเทคโนโลยีใหม่ๆ ในวงวิชาการและวิชาชีพ เพื่อพัฒนาตนเอง พัฒนางาน และพัฒนาองค์กร รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนและให้โอกาสผู้ร่วมงานได้พัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ

คุณลักษณะด้านทักษะการบริหารจัดการ หมายถึง คุณลักษณะด้านวางแผน การจัดการองค์การ จัดคนเข้าทำงานสั่งการ และควบคุมการทำงานให้กิจกรรมขององค์การดำเนินไปตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอยู่บนพื้นฐานของปัจจัยในการบริหาร

คุณลักษณะด้านผู้นำ หมายถึง คุณลักษณะด้านความสามารถในการกำหนดวิสัยทัศน์ ทิศทางหรือแนวทาง การพัฒนาองค์กรที่เป็นรูปธรรม เป็นที่ยอมรับ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

คุณลักษณะด้านการสื่อสารและการจูงใจ หมายถึง คุณลักษณะด้านความสามารถ ในการพูด เขียน สื่อสาร ได้ตอบ ในโอกาสและสถานการณ์ต่างๆ และสามารถชักจูง โน้มน้าว ให้ผู้อื่นเห็นด้วย ยอมรับหรือคล้อยตาม ตลอดจนการทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย ของการปฏิบัติงาน

คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม และธรรมาภิบาล หมายถึง คุณลักษณะด้านการ ยึดมั่นในความถูกต้อง ความดีงาม มีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ทำงานโดย สุจริต

คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ หมายถึง คุณลักษณะด้านบุคลิกลักษณะที่ดึงดูดใจคน ลักษณะภายนอกที่ดูน่าเชื่อถือ

การวิเคราะห์องค์ประกอบ หมายถึง วิธีการทางสถิติชนิดหนึ่ง ที่ใช้วิเคราะห์ตัวแปร ในแต่ละตัวเพื่อจัดกลุ่มตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันสูงในกลุ่มเดียวกัน และง่ายต่อการทำความเข้าใจคุณลักษณะภายในของสิ่งที่ต้องการศึกษา โดยพิจารณาจากค่าไอเกน (Eigen Values) และ ค่าน้ำหนักขององค์ประกอบ (Factor Loading) ที่วิเคราะห์ได้

ค่าไอเกน (Eigen Values) หมายถึง ค่าที่แสดงถึงองค์ประกอบนั้นมีคุณลักษณะที่วัด ในสิ่งเดียวกัน ซึ่งจะพิจารณาว่ามีกี่องค์ประกอบ ได้จากการคัดเลือกองค์ประกอบที่มีค่าไอเกน เท่ากับหรือมากกว่า 1.0 (ตามเกณฑ์ของ Kaisr)

ค่าน้ำหนักขององค์ประกอบ (Factor loading) หมายถึง ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรกับองค์ประกอบ โดยพิจารณาได้จากการคัดเลือกองค์ประกอบที่มีค่าเท่ากับหรือ มากกว่า 0.4 (ตามเกณฑ์ของ Hair)

คุณภาพแบบประเมิน หมายถึง คุณสมบัติของข้อคำถามของแบบประเมิน ในแต่ละด้าน ดังนี้

1. ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) หมายถึง การตรวจสอบ ข้อคำถามแต่ละข้อ และทั้งหมดสามารถวัดได้ตรง มีความสอดคล้อง (Relevance) และเป็นตัวแทนเนื้อหา

(representative) ของสิ่งที่ต้องการวัด การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาใช้ดุลยพินิจทางวิชาการของผู้เชี่ยวชาญเป็นเกณฑ์ในการตรวจสอบ

2. ความเที่ยง (Reliability) หมายถึง เครื่องมือที่สามารถให้ผลของการวัดออกมาคงที่เมื่อทำการวัดซ้ำๆ กัน

